

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ – ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2003-2004

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΘΕΜΑ: ΘΕΣΜΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ – Η
ΥΠΑΡΞΗ ΑΙΤΙΩΔΟΥΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΝΝΟΜΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΩΣ ΛΟΓΟΣ ΠΟΥ ΕΠΙΤΡΕΠΕΙ ΤΟΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟ ΤΟΥ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ
ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΕΙΡΗΝΗ

ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΘΗΝΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

B. Η ΣΧΟΛΙΑΖΟΜΕΝΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

Γ. Ο ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΣΧΕΣΕΩΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

ΘΕΣΜΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ – Η ΥΠΑΡΞΗ ΑΙΤΙΩΔΟΥΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΝΝΟΜΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΩΣ ΛΟΓΟΣ ΠΟΥ ΕΠΙΤΡΕΠΕΙ ΤΟΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

Περίληψη: Σύμφωνα με τη θεωρία της θεσμικής εφαρμογής των θεμελιωδών δικαιωμάτων και του γενικού κανόνα ότι επιτρέπονται οι αιτιώδεις και απαγορεύονται οι αναίτιώδεις περιορισμοί, το δικαίωμα του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής ενός δημοσίου προσώπου, δύναται να υφίσταται περιορισμούς στα πλαίσια της σχέσεως δημοσιότητας που συνδέει το δημόσιο πρόσωπο με το κοινό, υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί θα κυμαίνονται σε ένα επιτρεπτό μέτρο. Το μέτρο αυτό καθορίζει και πάλι η σχέση αιτίας και αποτελέσματος που συνδέει αφ' ενός μεν το κοινό αντικειμενικό στοιχείο που εμφανίζουν δικαίωμα και θεσμός αφ' ετέρου δε το στοιχείο αυτό τον ίδιο τον περιορισμό.

A. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Όπως είναι γνωστό, αντικείμενο προστασίας του Συντάγματος δεν αποτελούν μόνο ατομικά δικαιώματα αλλά και μερικότερα σύνολα εννόμων σχέσεων, δηλ θεσμοί, μέσα στα πλαίσια των οποίων πολύ συχνά τα άτομα καλούνται να ασκήσουν τα κατοχυρωμένα από το Σύνταγμα δικαιώματά τους. Η ταυτόχρονη δε κατοχύρωση τόσο των ατομικών δικαιωμάτων όσο και των θεσμών εντός της ισχύουσας συνταγματικής πραγματικότητας, δημιουργεί την αναγκαιότητα να υφίστανται τα ατομικά δικαιώματα κατά την ένταξή τους στους ειδικότερους θεσμούς έναν περιορισμό στην σημασιολογική τους περιφέρεια.

Σύμφωνα με την κρατούσα στην επιστήμη του Συνταγματικού δικαίου θεωρία της θεσμικής εφαρμογής των ατομικών δικαιωμάτων, ο περιορισμός αυτός δεν καταλήγει σε προσβολή του δικαιώματος, αν πραγματοποιείται με βάση το κριτήριο της αιτιώδους συνάφειας, αν δηλαδή υφίσταται τόσο στο περιεχόμενο του δικαιώματος όσο και στο περιεχόμενο του θεσμού ένα κοινό αντικειμενικό στοιχείο **που επιβάλλει ως αναγκαίο αποτέλεσμα τον περιορισμό**, προκειμένου να μην επέλθει διάλυση του προστατευόμενου θεσμού.

Στην εποχή μας, όπου τόσο ο τύπος όσο και λοιπά ραδιοτηλεοπτικά μέσα ενημέρωσης έχουν ένα καθοριστικό ρόλο στην σύγχρονη κοινωνική οργάνωση, ιδιαίτερη θεωρητική και πρακτική σημασία παρουσιάζει το ζήτημα των περιορισμών που δύναται να υποστεί το δικαίωμα του απορρήτου της ιδιωτικής ζωής του ατόμου στα πλαίσια του θεσμού της ελευθεροτυπίας που κατοχυρώνεται στα πλαίσια του άρθρου 14 του ισχύοντος Συντάγματος.

Η σχολιαζόμενη κατωτέρω περίπτωση αναφέρεται σ' ένα ειδικότερο ζήτημα, που εντάσσεται στην προβληματική των επιτρεπόμενων συνταγματικά περιορισμών του

δικαιώματος του απόρρητου του ιδιωτικού βίου εντός του θεσμού της ελευθεροτυπίας του τύπου, συγκεκριμένα δε στους περιορισμούς που δύνανται να υποστεί το (απορρέον εκ του δικαιώματος της προσωπικότητας) δικαίωμα του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής στα πλαίσια ειδικότερα της σχέσεως δημοσιότητας που υφίσταται μεταξύ ενός δημοσίου προσώπου και του κοινού.

B. Η ΣΧΟΛΙΑΖΟΜΕΝΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

Κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών διακοπών του, ο Α βουλευτής του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης, ενώ βρισκόταν στον περίβολο της εξοχικής κατοικίας πολιτικού συνεργάτη του, όπου τον φιλοξενούσε, προέβη σε έντονη φραστική διαμάχη μετά του αδελφού του για θέματα που αφορούσαν την διαχείριση της περιουσίας που είχαν κληρονομήσει από τους αποθανόντες γονείς τους. Ο Δ δημοσιογράφος, διαμένων στην όμορη εξοχική κατοικία, άκουσε τη φιλονικία μεταξύ των δύο αδελφών και την επομένη δημοσίευσε στην εφημερίδα που εργαζόταν σχετικό άρθρο, στο οποίο αφ' ενός μεν ανέφερε όλη τη στιχομυθία διανθισμένη με δικούς του σκωπτικούς και ειρωνικούς χαρακτηρισμούς για τα εμπλεκόμενα πρόσωπα αφ' ετέρου παρέθετε και σχετική φωτογραφία που απαθανάτιζε τον βουλευτή με τον αδελφό του κατά την ώρα της εν λόγω έντονης αντιπαραθέσεώς τους.

Ο Βουλευτής μετά την δημοσίευση του εν λόγω άρθρου προσέφυγε στα αρμόδια πολιτικά δικαστήρια, στρεφόμενος τόσο κατά του συγκεκριμένου δημοσιογράφου όσο και κατά του εντύπου που δημοσίευσε το άρθρο και αξίωσε αποζημίωση λόγω της προσβολής που υπέστη η προσωπικότητά του από την ενέργεια του δημοσιογράφου, ο οποίος δημοσιοποιώντας το εν λόγω επεισόδιο που έλαβε χώρα στα πλαίσια του στενού οικογενειακού του περιβάλλοντος και σε ιδιωτικό χώρο, προσέβαλε τον πυρήνα του δικαιώματος του απαραβίαστου της ιδιωτικής του ζωής, πέραν από κάθε κανόνα δεοντολογίας για καθαρά σκανδαλοθηρικούς λόγους.

Γ. Ο ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΣΧΕΣΕΩΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ

Στη ως άνω σχολιαζόμενη περίπτωση ο Α ως ασκών δημόσιο λειτουργήμα¹, ανήκει στα δημόσια πρόσωπα που βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και της κριτικής της

¹ Στα πλαίσια της νομολογίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Η.Π.Α γίνεται διάκριση μεταξύ των δημοσίων προσώπων ανάμεσα στους public officials, ήτοι στους ασκούντες δημόσιο λειτουργήμα και στους public figures, δηλ πρόσωπα που λόγω της θέσεως που κατέχουν ή λόγω τυχαίων συμβάντων βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος Αντίστοιχα δε προσδιορίζεται και ο βαθμός του επιτρεπτού των περιορισμών που υφίσταται το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή

κοινής γνώμης. Σε αντίθεση με ότι συμβαίνει με τον ανώνυμο πολίτη, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή του οποίου δεν επιδέχεται περιορισμούς εν όψει του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης οιαδήποτε περιέργου δημοσιογράφου, το δημόσιο πρόσωπο και δη οι αιρετοί δημόσιοι λειτουργοί οφείλουν **κατ' αρχήν** να ανέχονται κριτική αναφορικά τόσο με την επαγγελματική τους συμπεριφορά όσο και σε θέματα που άπτονται της προσωπικής τους ζωής χωρίς αυτό να συνεπάγεται προσβολή ή υπέρμετρο περιορισμό του δικαιώματος του απαραβίαστου του ιδιωτικού τους βίου.

Εν προκειμένω δηλαδή κατά τη θεσμική εφαρμογή του δικαιώματος² του απαραβίαστου του ιδιωτικού βίου στα πλαίσια της σχέσεως της δημοσιότητας που εκ των πραγμάτων συνδέει το δημόσιο πρόσωπο και το κοινό και η οποία πραγματοποιείται δια μέσου της πληροφόρησης που παρέχει στο κοινό ο δημοσιογράφος, υφίσταται ένας επιτρεπόμενος περιορισμός του εν λόγω δικαιώματος, καθ' όσον τόσο το περιεχόμενο του δικαιώματος όσο και το περιεχόμενο της έννομης σχέσης συναντώνται σε ένα κοινό αντικειμενικό στοιχείο.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η επιδειχθείσα συμπεριφορά του εν λόγω δημοσίου λειτουργού αποτελεί στοιχείο και της έννομης σχέσης της δημοσιότητας που τον συνδέει με το κοινό, δεδομένου ότι αυτή αποτελεί κριτήριο για την αξιολόγηση της εν γένει προσωπικότητας του από το αναγνωστικό κοινό, το οποίο όχι μόνο δικαιούται αλλά οφείλει να ενδιαφέρεται για τα κοινά και για την συμπεριφορά και δραστηριότητα των αιρετών αντιπροσώπων του, ακόμα και αν αυτή σχετίζεται με τον ιδιωτικό τους βίο³

Κατά κύριο λόγο λοιπόν το ζήτημα που τίθεται είναι όχι το επιτρεπτό ή μη του περιορισμού του δικαιώματος του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής ενός δημοσίου προσώπου, εν όψει της εννόμου σχέσεως της δημοσιότητας και της ελευθερίας έκφρασης και κριτικής των μαζικών μέσων ενημέρωσης, γεγονός που αποτελεί πλέον κατάκτηση του νομικού μας πολιτισμού και στοιχείο κάθε δημοκρατικού πολιτεύματος, αλλά **ο βαθμός του υφιστάμενου περιορισμού.**

Πιο συγκεκριμένα, όπως άλλωστε γίνεται δεκτό και στα πλαίσια της θεωρίας περί θεσμικής εφαρμογής των ατομικών δικαιωμάτων, ακόμα και αναφορικά με τα δημόσια

² Για τη θεσμική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων, βλ. σχετικά Ανδρέα Δημητρόπουλο «Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου», σελ. 911 επ.

³ Όπως εξάλλου έκρινε η υπ' αριθμ. 16280/1995 απόφαση του Δ.Πρ.Α «λόγω του δικαιολογημένου επαγγελματικού ενδιαφέροντος των δημοσιογράφων, που ασκεί δημόσια αποστολή, για την δημοσίευση ή μετάδοση ειδήσεων (γεγονότων) και σχολίων σχετικά με τις πράξεις και την συμπεριφορά προσώπων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την κοινή γνώμη, μπορούν να δημοσιεύουν ή να μεταδίδουν ειδήσεις, εικόνες από την ιδιωτική ζωή και σχόλια για την σχετική πληροφόρηση και ενημέρωση του κοινού, με δριμεία κριτική ακόμη και σκωπτικούς ή ειρωνικούς χαρακτηρισμούς για τα πρόσωπα αυτά, χωρίς αυτό να συνιστά προσβολή της προσωπικότητάς τους ή παραβίαση των κανόνων δεοντολογίας»

πρόσωπα ο περιορισμός του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή δεν θα πρέπει να ανέρχεται σε σημείο που να επηρεάζει τον απαραβίαστο πυρήνα του⁴. Ορισμένες πτυχές της ιδιωτικής ζωής των δημοσίων προσώπων θα πρέπει να παραμένουν εκτός δημοσιότητας, «στο απυρόβλητο της δημοσιογραφικής αποκάλυψης και της δημόσιας κριτικής»⁵ αν βεβαίως και οι ίδιοι το επιθυμούν.

Σε κάθε περίπτωση άλλωστε, η πιο γνωστή μορφή αιτιώδους συνάφειας, ήτοι η σχέση αίτιας και αποτελέσματος, θα είναι πάντα το κριτήριο για τον προσδιορισμό του νόμιμου μέτρου της θεσμικής προσαρμογής ενός δικαιώματος στα πλαίσια συγκεκριμένου θεσμού, υπό την έννοια ότι το κοινό αντικειμενικό στοιχείο που θα συνδέει τα αντιθετικά ζεύγη δικαίωμα και θεσμό, θα πρέπει να προβάλλει ως αναγκαίο αποτέλεσμα του επιβαλλόμενου περιορισμού.

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Σύμφωνα με τη θεωρία της θεσμικής εφαρμογής των θεμελιωδών δικαιωμάτων και του γενικού κανόνα ότι επιτρέπονται οι αιτιώδεις και απαγορεύονται οι αναιτιώδεις περιορισμοί, το δικαίωμα του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής ενός δημοσίου προσώπου δύναται να υφίσταται περιορισμούς στα πλαίσια της σχέσεως δημοσιότητας που συνδέει το δημόσιο πρόσωπο με το κοινό, υπό την προϋπόθεση ότι οι περιορισμοί θα κυμαίνονται σε ένα επιτρεπτό μέτρο, που καθορίζει και πάλι η σχέση αίτιας και αποτελέσματος που συνδέει αφ' ενός μεν το κοινό αντικειμενικό στοιχείο που εμφανίζουν δικαίωμα και θεσμός αφ' ετέρου δε τον περιορισμό.

⁴ Ο απαραβίαστος πυρήνας της ιδιωτικής ζωής καθορίζεται από την ίδια την αξιοπρέπεια του ανθρώπου που προηγείται τόσο του ενδιαφέροντος του κοινού όσο και του δικαιώματος της ελευθερίας έκφρασης, βλ. σχτ. Π.Δ. Δαγτόγλου, Η ελευθερία του τύπου και το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής, «Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα», τ.Α, σελ. 514 επ.

⁵ βλ. σχετικά Αλιβιζάτος Νίκος, Η ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων «Ο αβέβαιος εκσυγχρονισμός και η θολή συνταγματική αναθεώρηση», σελ. 136 επ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δημητρόπουλος Ανδρέας «Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου»
2. Αλιβιζάτος Νίκος « Ο αβέβαιος εκσυγχρονισμός και η θολή συνταγματική αναθεώρηση».
3. Π.Δ. Δαγτόγλου, Η ελευθερία του τύπου και το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής, «Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα», τ.Α